

PRÒLEG

De la pols al fang,
un pòsit de crisi sobre crisi:
l'atzucac d'un món fet mercat

Irene Escorihuela i Ernest Gutiérrez
Observatori DESC

A dia d'avui, les persones nascudes als anys setanta han acumulat fins a cinc crisis socials i econòmiques consecutives al llarg de la seva vida amb només quaranta anys i escaig. Anem a ritme d'una crisi per dècada i cinc crisis cada dues generacions, però amb l'afegit que la seva durada i els impactes a llarg termini són cada cop majors i més prolongats en el temps. Pràcticament no s'ha sortit d'una crisi sense entrar en una altra.

Hi haurà qui afirmi que, juntament amb la globalització capitalista, les desregulacions, la lliure mobilitat de capitals i excedents, l'expansió mercantilista (tant a escala planetària com pel que fa a la distribució de més béns i necessitats a mans del mercat), l'externalització i la fragmentació productiva, l'entrada a l'Euro, els tractats de lliure comerç o la financiarització de l'economia, s'han produït creixements sense precedents del PIB. D'això hi ha qui en dirà riquesa o progrés, però a costa de què i a costa de qui?

En només dues generacions, cinc crisis i un continuïum de béns i recursos mercantilitzats i estructures públiques desballestades: quants llençols es seguiran perdent amb cada bugada neoliberal?

A la dècada dels setanta, la crisi del petroli provoca una onada migratòria del camp cap a les ciutats de més de dos milions de persones a l'Estat espanyol i els *Pactes de la Moncloa*. Això, en un context de règim en transició que gestiona la crisi industrial dels '80 en plena disputa per la reconfiguració de la correlació de forces entre el món del capital i del treball a les societats occidentals. Amb la vista posada en la CEE i gairebé tres milions de persones aturades el 1984, la recepta seran plans d'ajust estructural en nom de la *modernització*, destrucció ferotge de teixit industrial, la venda (parcial o total) de participacions de l'Estat en el sector productiu (automoció, metall, mineria, construcció naval, electrònica i alimentació), així com la introducció del contracte temporal com a mecanismes de sortida de la crisi. A més, cal afegir-hi la injecció de capital de cara a les Olimpíades i l'Expo del 1992 que serveixen per projectar-se al nou món mentre la base es desfà amb el preu del nou progrés.

Ni un any més tard, el 1993, cau de nou el creixement, el dèficit es dispara i l'atur s'enfila fins als tres milions i mig de persones. L'ocupació generada per la recepta anterior es desfà com un terròs de sucre: la moneda es devalua tres cops, s'incrementa l'IVA, es legalitzen les ETT i s'acceleren les privatitzacions i la venda d'actius públics per reduir el dèficit a les portes de Maastricht.

Si no ho haguéssim normalitzat al cap del temps, generaria calfreds: en només dotze anys (1984-1996) es produeixen més de setanta privatitzacions en sectors productius i estratègics per valor de 13.000 milions d'euros. A final dels anys noranta, les privatitzacions ja arriben a més de cent vint i s'hi sumen el sector energètic, el bancari i les telecomunicacions a canvi de 30.000 milions d'euros més. En quinze anys de pas per dues crisis en el camí del mercat comú, l'Estat havia desballestat la seva estructura productiva i desmantellat la

participació del sector públic fiant gairebé tota la distribució de béns i necessitats al mercat.

La sortida a la successió de crisis al tombant de segle és coneguda: ara vindrà de la mà de l'especulació immobiliària i la construcció amb el sector financer com a palanca. Però també del culte als grans clàssics de la filosofia liberal com *l'emprenedoria* o *l'ascensor social*, la precarització del treball, la proliferació de dobles escales salarials a les empreses, l'expansió del mètode *outsourcing* (externalització, fragmentació i subcontractació), l'amenaça (real) de les deslocalitzacions, o la contínua erosió del teixit industrial.

Al llarg d'una dècada, des de finals dels noranta fins a finals dels anys dos mil, el sector financer i la construcció viuen en expansió al seu particular *El Dorado*: hipermercantilització d'una necessitat indefugible com l'habitatge, desaparició dels poders públics davant de les forces d'un mercat omnipotent, i famílies amb treballs inestables sense capacitat d'estalvi abocades al sobre-endeutament (sota la promesa neoliberal que la *inversió* mai perdrà valor si la roda de creixement continua girant en un mercat presumptament eficient sense intervenció de l'Estat). Són anys d'entitats financeres estimulant promotores (quan no esdevenint promotores en sí mateixes) i de promotores estimulant una construcció *a-destajo* que oculta l'atur arrossegat de crisis anteriors, la desinversió pública i les dificultats de finançament d'ens locals que acaben convertint el sòl en un nínxol d'oportunitat, requalificacions i corrupteles com a terreny de joc. Són els mateixos anys en què es parla primer de *bonança* per després referir-s'hi com a *vaques grasses*. Ara bé, també són els anys en què emergeix el fenomen del risc d'exclusió com a nuclear i estructural².

Quan el 2007-2008 esclata la bombolla immobiliària i arrenca una crisi que s'estendrà molt més enllà del 2014, l'Estat ja s'ha venut la gran majoria dels llençols del sector públic en anteriors bugades, ha cedit la política monetària i gran part de la política econòmica, mentre alhora les famílies estan sobre-endeutades i es superen els milions de persones aturades. A l'Estat gairebé només li queden per privatitzar AENA, el sector ferroviari i les infraestructures aeroportuàries, però la mateixa carta de la venda massiva d'actius a gran escala

---

2. A principis dels anys 2000, el fenomen del risc d'exclusió social no és pas marginal als països del nord. Les desigualtats no són el focus d'intervenció del llavors anomenat *model social (de capitalisme) europeu*, sinó la igualtat d'oportunitats (entre desiguals) i la lluita contra l'exclusió del nou tren de progrés. És temps per al *boom* de les polítiques actives d'ocupació i l'hora de passar de les prestacions que assisteixen a reorientar la despesa pública en facultar als individus per a que competeixin, meritin, s'apoderin i pugin a l'ascensor d'aquest món fet mercat (global i local) sense dependre d'un *Estat paternalista*. Avui potser (o no, qui sap), algunes ja parlariem de cures, però també amb una certa cura, autocrítica o almenys prudència abans de desplegar tota una arquitectura ideològica, narrativa, gremial, acadèmica i institucional tal i com va succeir al tombant de segle contra tot allò que evoqués a *assistencial i incondicional* com a dret inalienable. Molt especialment, quan el que estava en joc era un ordre cultural que tenia per primer propòsit desballestar les estructures públiques de protecció i *seleccionar* només als individus *mereixedors*, socialitzar i transferir riscos a l'individu, així com mercantilitzar tota provisió de seguretats i necessitats socials bàsiques.

per sortir del pas amb *menjar per avui i fam per demà* ja no la podrà jugar. Altres sí es repetiran: pujar de nou l'IVA i l'enèsima reforma laboral, a més a més d'un rescat bancari astronòmic i la intervenció de la *Troika*.

Malgrat la seva responsabilitat directa tant amb les causes com les conseqüències de la crisi financera, la seva expansió a través de la bombolla immobiliària i la promoció del sobre-endeutament familiar, no es deixa caure la banca. Ans el contrari: més de 60.000 milions d'euros es van injectar al sector bancari, el doble del que es va obtenir amb les privatitzacions de sectors estratègics incloent Endesa, Repsol, Argentaria i Telefónica juntes. En paral·lel, es mantenen els mateixos objectius d'aprimar tota estructura pública i el relat de *fer més amb menys*: reducció del dèficit, reducció de la despesa i la inversió públiques en plena crisi, venda dels pocs actius que encara quedin, i transferència de recursos per a la prestació de serveis cap a grans empreses externes a través de la despesa pública corrent.

Cinc anys més tard de l'inici de la crisi financera, el 2012, es produeix la sagnia d'una nova reforma laboral que tornar a reduir les indemnitzacions per acomiadament, elimina tràmits i autoritzacions dels poders públics, executa acomiadaments col·lectius i n'augmenta els supòsits molt més enllà de les pèrdues, faculta que els convenis d'empresa puguin estar per sota dels convenis de sector i elimina l'ultra-activitat (pròrroga) dels convenis, entre d'altres. El resultat: es furga en la mateixa ferida, tot fomentant la inestabilitat, la temporalitat, el treball a temps parcial i la precarietat. Segons estadístiques de l'IRPF, des de principis dels anys 2000 fins el 2020, el 40% de les rendes del treball estan per sota dels 12.000 euros bruts a l'any (860€/mes). Si comptem els salaris inferiors a 21.000 euros bruts anuals (1500€/mes), representa el 60% del conjunt de la població assalariada.

La reforma de 2012 esdevindrà un punt d'inflexió i una fita patronal, però també un *continuum* de quatre dècades de retrocés. Al seu torn, entre 2009 i 2013, l'aprovació de lleis precaritzadores del lloguer dibuixen el que serà la nova bombolla dels propers anys i la salvació del mercat immobiliari. Durant el 2015 i el 2016 es va començar a parlar de recuperació, però la normalització i banalització sobre les responsabilitats i conseqüències del que ha passat en les darreres dècades es mostra clarament en alguns informes del Banc d'Espanya o entitats com l'AIReF: l'economia tenia i té un greu problema amb el treball a temps parcial i la temporalitat, quelcom que fins i tot a vegades no mostren les estadístiques i enquestes de població activa en la seva plena magnitud. Pel camí de la darrera crisi: captar l'atracció de capitals immobiliaris i nòduls logístics, importar turistes, projectar fires i esdeveniments per promoure el comerç internacional, exportar porcs, fruites i hortalisses, derivats petroquímics i una automoció en retrocés.

Per molt que els Estats tinguin obligacions internacionals que els obliguen a garantir necessitats bàsiques i drets socials, hem assistit a quaranta anys d'hipermercantilització ferotge que condueix a la desigualtat i la pobresa, l'enriquiment d'una minoria i la desposseïció de la majoria. El rastre i acumulació de les darreres crisis no ha fet més que aprofundir en aquest procés. Quan

esclata la pandèmia a principis del 2020, el sistema públic de salut no deixa de ser un exemple més tot i la gravetat. La crisi iniciada al 2008 s'ha saldat amb una retallada del 12% (9.000 milions d'euros), perdent 7.330 llits d'hospital i 12.180 treballadores del sector sanitari. Mentrestant, les assegurances privades creixen en conseqüència, d'una banda, de la despesa individual (en un 17,3% per evitar llistes d'espera a la sanitat pública) i de l'altra, pels concerts i injeccions de capital públic al sector privat (aproximadament, el 25% de les clíniques privades)³. Això sí, quan esclata la pandèmia, la gran majoria de mútues privades refusen atendre malalts de COVID-19 al considerar que estaven fora de la seva carterera i de les pòlisses d'assegurança, fins que s'acaba injectant capital públic per tal de que “*col-laborin*”.

La reticència per part dels poders públics de repartir en certa mesura els costos de la pandèmia és palmària i mostra fins a quin punt han naturalitzat que el mercat privat hagi de ser la via per cobrir totes les necessitats essencials per a la vida humana. Un dels casos més flagrants és l'habitatge: en mans de particulars, bancs, empreses i fons voltors, mentre el parc públic no arriba ni a representar un ínfim 2%, i, al seu torn, qualsevol intent de regular un mercat altament especulatiu provoca una oposició colossal. En plena pandèmia i una crisi social, econòmica, laboral, sanitària i de cures galopant, l'Estat ha premiat i recompensat econòmicament qualsevol gest dels propietaris privats en un dels negocis més lucratiu del món (amb una rendibilitat entorn al 10% els darrers anys) per absència i connivència dels poders públics. Això no obstant, ha estat incapaç d'aprovar una suspensió de lloguers ni per raó de força major malgrat que estiguem davant d'un dret social bàsic, mentre, una empresa sí que pot suspendre les seves obligacions contractuals acreditant raons de força major o econòmiques i l'Estat n'assumeix bona part dels costos.

Fins ara, els fons públics s'han destinat a “*salvar*” determinats sectors econòmics, no pas els drets socials ni tampoc a recuperar estructures de provisió i distribució, sectors essencials i estratègics o el patrimoni públic col·lectiu que s'ha anat venent en poques dècades. Amb la crisi actual que tot just acaba de començar el 2020, és possible que alguna de les receptes anteriors canviï temporalment, com ara que es flexibilitzin els objectius de dèficit durant una època, i que de l'austericidi es passi a la injecció de capital en l'economia a través dels fons europeus. Així, els grans focus d'allò que s'anuncia al nou *Benvingut Mr.Marshall* per pilotar la crisi (o les crisis) són la transició energètica i la digitalització de l'economia.

L'Estat espanyol i els poders públics ja no compten amb les estructures pròpies de provisió, producció i distribució que s'han venut *crisi rere crisi*. I poc o res apunta, de moment, que la voluntat política siguin les naciona-

---

3. Dades extretes de Rejón, R. (2021) “Sanidad: años de recortes en lo público han favorecido el mercado privado”, a “Lo publico, al rescate de los ciudadanos”, revista núm. 28 d'Eldiario.es.

litzacions en sectors essencials. A més que es vulguin fomentar i retornin (i retronin) els relats de la *Unió entre Empreses i Estats* per sortir junts de la crisi, no és menys cert que la dependència de les aliances público-privades és sublim, fins i tot per captar els fons europeus de transició. No només perquè ja estiguin destinats a estimular la transició verda i digital del sector privat, sinó perquè s'ha desmantellat el sector públic en l'àmbit econòmic, industrial, energètic i estratègic.

Un dels fets més sorprenents (o no) és que ni tant sols es plantegi políticament que, tant els rescats com les injeccions de capital i estímul, tinguin com a contrapartida participacions i accions de l'Estat i les Administracions públiques en aquelles empreses que en seran destinatàries i beneficiàries. Molt especialment, en sectors essencials i estratègics com en aquells que fan efectius els drets socials bàsics. Haver venut els mitjans, béns i estructures per fer efectiva la cobertura de necessitats essencials, i no recuperar-los, ni tant sols parcialment, després d'una pandèmia i múltiples crisis, exemplifica de nou la sortida ideològica a la crisi i la reproducció d'un patró en què ni tant sols es replantegen els fracassos anteriors de la mercantilització de tot espai i temps vital.

Entre crisis de cures, transferències de responsabilitats, i la mercantilització del temps i les necessitats en la desigualtat

Malgrat que les darreres dècades venen mostrant-nos totes les carències per a la reproducció de la vida humana de cada recepta emprada per sortir de la crisi anterior, l'esclat de la pandèmia i els primers confinaments han fet encara més visible la crisi de cures i la importància de tot allò essencial. Durant la primavera del 2020, s'estén en alguns àmbits una certa esperança que amb la pandèmia i els efectes de la mateixa (potser ara sí) es despertaran més consciències per l'evidència dels fets i la visibilitat de les activitats, feines i treballs de cures de les que depenem en la vida quotidiana. Un tímid optimisme amb la hipòtesi que, després d'una sacsejada històrica on molt trontolla, n'aprendríem i hi hauria canvis socioeconòmics i polítics profunds que posarien les cures al centre. Ja no des d'un punt de vista simbòlic o de relats, sinó canvis materials, sistèmics i organitzatius.

D'una banda, hi ha sectors considerats essencials (alguns molt més visibles que altres) que no s'han aturat mai durant els successius estats d'alarma i els confinaments domiciliaris, han viscut sota pressió durant la pandèmia i que durant les darreres dècades han estat objecte de retallades, externalitzacions, subcontractacions i precarietat acumulada. En alguns casos, estem davant de sectors amb una ocupació protagonitzada majoritàriament per dones i històricament seccionats per la divisió sexual del treball. En d'altres casos (a vegades sobreposats al fenomen anterior), treballs que el neoliberalisme i l'expansió del

mètode *outsourcing* han segregat com a activitats accessòries, no-nuclears, de manteniment o infraestructurals, malgrat ser imprescindibles.

A més de l'àmbit sanitari, la pandèmia ha fet encara més evident les conseqüències de la precarització de molts treballs imprescindibles com ara l'atenció residencial i domiciliària, serveis d'emergències, el sector alimentari en tota la seva cadena i el de venda al públic de béns de primera necessitat, els treballs de neteja d'equipaments, centres de treball i hospitals, els serveis de transport, repartiment i distribució, els treballs de manteniment i reparació de xarxes de subministrament d'aigua, gas, electricitat i telecomunicacions, els *front-office* i els treballs d'atenció i informació a usuaris o ciutadania (presencials o telefònics en call centers), entre molts d'altres.

Durant els primers mesos de confinament domiciliari, assistim a una gran onada de reconeixement social del malmès sector sanitari amb aplaudiments als balcons, vídeos i missatges a xarxes. Així mateix, sorgeixen iniciatives de treball voluntari per fer la compra a la gent gran, fer mascaretes o allò que faci falta. Rebrota un bri d'empatia cap a les relacions veïnals, tot i que encara fràgil i lluny de la solidaritat horitzontal i la capacitat organitzativa d'ajuda mútua de moviments veïnals i obrers en èpoques anteriors de gran adversitat no gaire remotes. La pandèmia força a revisar l'organització de la vida dins i fora de casa, així com tot el treball reproductiu i la conciliació de què tant s'havia parlat.

Mentre està succeint això, el fet de no disposar d'una estructura pública pròpia de residències és devastador. Les condicions de precarietat als equipaments és molt anterior a la pandèmia i les conseqüències ara són terrorífiques. Les xifres parlen per sí soles: a Catalunya hi ha aproximadament unes 60.000 places residencials (el 17% són públiques, el 25% concertades amb el tercer sector i el 58% privades-mercantils). Però les persones que viuen en residències i han emmalaltit per COVID en els primers dotze mesos des de l'inici de la pandèmia superen les 32.000, és a dir, una xifra superior al 50% respecte del total de places. D'aquestes 32.000 persones malaltes, més de 8.500 acaben morint, i el 45% del total de morts registrades per COVID en un any són persones usuàries de residències. Les conseqüències de la des-responsabilització pública en la provisió i cobertura efectiva de drets socials o el sistema de cures són devastadores⁴.

D'altra banda, la pandèmia també ha evidenciat la centralitat d'allò que la normalitat capitalista relega a un segon pla: ens referim a les desigualtats en les condicions materials per a l'organització de l'espai-temps de les persones i la dependència de xarxes de suport socio-familiar que s'han anat erosionant en

---

4. Com s'ha demostrat en el cas sanitari en repetides ocasions, no és més costós col·lectivament un sistema públic de salut que un sistema privat, però també estem davant d'una qüestió de l'organització i distribució de cures en un sistema d'entorns precaris tant econòmics com del *espai-temps*: en qui ha de recaure i com?. És una qüestió privada, individual o intra-familiar, o bé pública, estructurant i col·lectiva?

les darreres dècades i crisis anteriors. A l'esfera pública i política potser no se n'ha parlat gaire, però és *vox populi* a la sortida de cada escola, a les cues d'un supermercat, als centres de treball i en l'univers diari de milions de famílies no només per la conjuntura, sinó per les conseqüències a curt i llarg termini en moltes trajectòries de vida.

En les dues darreres dècades, bona part de les persones de classe treballadora amb infants o persones dependents a càrrec han suportat les etzibades de la desprotecció social en el mercat laboral i l'extensió dels horaris a disposició de les necessitats empresarials mitjançant el suport d'avis i àvies jubilades (qui en té), o bé a través de la compra de serveis al mercat (qui pot) davant de l'absència històrica de xarxes públiques de suport. Un dels impactes de les crisis anteriors ha estat el fet que, d'una banda, molts avis i àvies hagin hagut de sostenir la conciliació laboral i les possibilitats de treballar de famílies de classe obrera; de l'altra, que moltes pensionistes amb prestacions baixes haguessin de fer front tant a la seva pròpia privació econòmica com a l'atur o la impossibilitat de disposar d'un habitatge assequible dels seus fills i nés.

Quan esclata la pandèmia i es decreta el confinament domiciliari, les treballadores de serveis essencials amb infants a càrrec segueixen a peu de carrer, les escoles estan tancades i les persones grans són ara un col·lectiu d'alt risc amb la COVID19. Al seu torn, les persones amb fills que segueixen fent tele-treball i no tenen suport familiar, es veuen abocades a estendre els horaris laborals o bé forçades a no atendre adequadament responsabilitats i treballs de cura. Això no succeeix un o dos mesos, sinó que es dilata en el temps i s'allarga després del confinament domiciliari amb unes conseqüències educatives i afectives de menors que encara estan per veure en funció de la classe social.

Si alguns models de l'anomenat estat del benestar nascuts durant la postguerra es van construir sobre la base d'un biaix patriarcal que les autores feministes van definir com a model *bread-winner*, el neoliberalisme ha fet encara molt més profunda la crisi de cures les darreres dècades. S'ha transferit tota responsabilitat a l'individu i les famílies sobre totes les seves necessitats, que cadascú "s'espavili", i que qui necessiti res, ofereixi o demandi en el mercat. Un mercat no només de béns i serveis, sinó també un doble mercat del temps: d'una banda, un mercat laboral basat en la disponibilitat de la força de treball flexible en tot el temps quotidià (encara que el precaritz individualment i col·lectivament generant crisis de cures segons classe, sexe i ètnia), i de l'altra, un mercat de compra de treballs i serveis necessaris relacionats amb la pròpia indisponibilitat de temps i cures que el mateix capitalisme actual genera.

Fa molts que es parla de la socialització de les cures. Mentrestant, fa gairebé quinze anys de l'anomenada llei de dependència o la llei de serveis socials, i el mercantilisme dins del propi sector social d'atenció a les persones no ha parat de créixer a costa de precarietat, xecs-servei i grans transnacionals, *facilities* i multiserveis a càrrec de la despesa pública. Allò que es plantejava com l'inici de la quarta pota de l'estat de benestar a l'alçada de les pensions, la sanitat o l'educació públiques, ha estat atropellat des del seu inici per la voluntat política

d'incloure la iniciativa privada dins del sistema públic. La xarxa pública d'escoles bressol i l'atenció educativa de 0 a 3 anys està a anys llum de ser suficient i comporta un co/re-pagament exorbitant per a moltes famílies. L'educació en el lleure i les activitats extraescolars recauen en la capacitat econòmica de les famílies, mentre al seu torn existeix una dislocació entre horaris escolars i uns horaris laborals descompassats.

Camp i ciutat com a objecte de nínxol i oportunitat de mercat en context de necessitat. Del Nimby al Yimby, entre Mr.Marshall i el no-(prog)-rés?

La pandèmia de la COVID19 ens ha despulcat de la nostra quotidianitat i assenyalat allò essencial per a la reproducció i sostenibilitat de la vida: els serveis públics, les cures i la llar. El tan repetit "quedat a casa" s'estén sota una premissa en ocasions falsa, i és que no tothom pot gaudir d'un espai propi on desenvolupar-se com a persona. Per tant, a la problemàtica afegida de les dificultats de comptar amb uns serveis públics a l'alçada de la situació i a les capacitats per a tenir cura de les persones dependents de la casa, s'hi afegeix la variable de la llar. El dret a l'habitatge és un dret paraigües d'altres drets, que possibilita intimitat, vida familiar, un entorn per alimentar-se, estudiar, cuidar, descansar, i ara, en alguns casos, també fer treball assalariat. De fet, el dret a la vida i el dret a l'habitatge es troben estretament lligats, ja que tenir una vida digna sense una llar resulta pràcticament impossible. Per descomptat, la classe social travessa l'espina dorsal d'aquest dret, i els habitatges més petits, amb més amuntegament, en pitjor estat i menys preparats tèrmicament es troben als barris i zones més populars, condicionant d'inici a fi el confinament dels seus habitants.

La tensió entre la funció social de l'habitatge -habitar-lo- i el seu ús especulatiu (valor de canvi) ha derivat en les tendències privatitzadores que es comentaven més amunt. Després de l'esclat de la bombolla immobiliària, els habitatges als centres urbans han esdevingut un valor a l'alça en els mercats financers. La financiarització de l'habitatge ha transformat en un fenomen global el control de propietats immobiliàries com a forma d'assegurar els productes financers, no importa si estan buides o l'ús que tinguin. Com assenyala Saskia Sassen, els habitatges constitueixen un valor-refugi amb un elevat rendiment econòmic, com una garantia a les operacions en borsa. Els habitatges, ja no només com a mercaderia amb què especular en el mercat immobiliari, sinó elevada a actiu financer altament cotitzat en els mercats globals, s'allunyen cada vegada més de la seva funció social. Mentrestant, els poders públics no gosen (de)limitar la propietat privada.

L'aterratge dels actors protagonistes (fons voltor, inversionistes, grans empreses internacionals...) als centres urbans ha expulsat els habitants dels seus barris i carrers. L'impacte més visible de les dinàmiques globals són l'encari-

ment de l'habitatge, la precarització dels contractes de lloguer i la destrucció del teixit veïnal i associatiu. Eventualment, els desnonaments invisibles i canvis forçats de barri i de ciutat provoquen desarrelament i destrucció de vincles comunitaris, major temps de desplaçament a la feina, canvis d'escola i d'espais d'oci i lleure per a adults i infants. No es priva només de la llar sinó del seu entorn, l'hàbitat quotidià, i en definitiva de la ciutat com a dret, com a bé comú.

Paradoxalment, ens trobem en un context de migració forçada ciutat-camp, amb una transformació poblacional dins les ciutats en detriment de les classes treballadores, que no poden continuar habitant les seves cases convertides en assets. Ara bé, les conseqüències d'aquestes tendències globals s'estenen com una taca d'oli a escala local, i l'encariment de la vida impregna les metròpolis i qualsevol zona susceptible d'extracció de rendes. L'altra cara de la moneda del buidatge de les ciutats cap a altres zones metropolitanes per a maximitzar els beneficis especulatiu és el despoblament de les zones rurals.

Als territoris amb menys població és on la manca de serveis públics i les retallades dels mateixos, així com la progressiva desaparició de comerços i oficis locals s'ha fet encara més patent. L'abandonament de l'Estat obre un nínxol, com en el cas de la manca de protecció dels habitatges i altres necessitats socials hipermercantilitzades, per a l'acaparament privat. I és així com els projectes depredadors del territori, d'apropiació de recursos naturals i béns comuns per a la seva explotació empresarial, s'assenten silenciosament en les àrees més despoblades sota el dilema d'"*aquest progrés o el no-res*" i "*si no és en aquest municipi, serà al poble del costat*".

Darrere d'una aparent promesa de creació de llocs de treball i generació de riquesa per als municipis afectats, macro-granges de porcs, parcs eòlics, camps de plaques fotovoltaïques, autopistes i benzineres amb l'anhel per allotjar plataformes logístiques s'obren pas en la transformació de zones rurals. Es genera així una espiral de degradació d'aquestes localitats, on la suposada oportunitat de la iniciativa privada no acaba, en la majoria d'ocasions, reportant ni un repoblament, una major qualitat de vida per als habitants del territori a llarg termini, com tampoc frenant l'onada de despoblament provocada per la manca d'oportunitats de treball, absència de desenvolupament endogen i de serveis públics bàsics.

No obstant això, l'anomenat efecte YIMBY (*yes in my back yard*) genera una paradoxal confiança en aquest tipus de (mega)projectes per part d'alcaldes, elits locals i administracions supramunicipals, en ocasions amb el suport de la població però sovint amb l'oposició de la mateixa. Al dèficit democràtic que acompanya les iniciatives privades, que poden arribar a aprovar-se sense el consentiment mateix dels municipis on s'instal·len, se li suma la poca transparència i informació opaca respecte el seu impacte.

De nou, poc importa la llar i el medi, l'hàbitat i l'entorn de les persones que construeixen el dia a dia del territori. Tampoc la seva relació amb els recursos comuns, sabers i cultures vinculades al patrimoni natural i comunitari on es viu (i aquelles que hi van viure) si és una oportunitat per l'acumulació de capital i progrés per després desplaçar-ne els excedents. Una promesa d'inversió que

amaga lògiques i patrons d'extractivisme sota el criteri d'oportunitat en context de necessitat, promet el progrés i després abandona (o amenaça amb marxar) fluïnt en la seva carrera particular per l'avantatge comparatiu. Avui en dia, superposant crisis, assistim a una carrera sense fons per l'atracció d'inversió com a esquer per a rebaixar les condicions mediambientals, socials i de participació, tant al món rural, com també a les ciutats⁵. Medi i hàbitat, tot i situacions molt disperses, han esdevingut un objecte i oportunitat de mercat en sí mateix a la cerca de nínxols de negoci sense considerar límits, impactes i esgotament del model.

La feblesa dels Estats davant el poder corporatiu es reproduïx arreu del món. Tanmateix, malgrat els esforços d'activistes i defensores, els intents de posar-hi límits a nivell global s'han demostrat ineficaços fins el moment. N'és exemple, el camí que segueix la negociació del tractat vinculant sobre empreses i drets humans a Nacions Unides. Mentrestant el sector privat avança, cooptant cada vegada més esferes de les nostres vides, els drets humans retrocedeixen, i la majoria dels Estats s'ho miren des del temor de posar fre a la inversió privada i les portes giratòries. Després del 75è aniversari de Nacions Unides, pocs són els governs que tenen, en la pràctica i més enllà de relats, una agenda de defensa dels drets davant dels privilegis.

Pel que fa als drets socials, els mandats internacionals estableixen límits clars davant dels abusos del sector privat, però la cobertura dels DESCAs a través del mercat privat ha estat font de reiterades vulneracions de drets. Ara bé, quan donar compliment ni tant sols a les recomanacions de l'ONU implica enfrontar-se al capital, la iniciativa empresarial i les dinàmiques extractivistes (arrelades històricament i que ara retornen fins i tot amb màrqueting verd o projectades com a palanca de canvi neoliberal per sortir de l'enèsima crisi en poques dècades), els dubtes sobre l'obligatorietat d'aquestes recomanacions comencen a sorgir. Es reforça així el missatge cap a qui mercantilitza drets, afeblint i molt, un sistema que permeti, amb les seves deficiències, garantir la defensa dels drets humans, els drets socials i allò públic. Simultàniament, a qualsevol escala, global i local.

Els reptes globals i locals es multipliquen mentre els poders públics (per acció i per omissió) s'impregnen d'iniciatives privades a propulsar com a motor de progrés on aixoplugar-se, quan al seu torn, disminueixen les esferes de

---

5. És amb el pretext de fomentar la inversió internacional que es van crear les SOCIMs, vehicles d'inversió immobiliària exempts d'impostos, o les Golden Visa, que permeten accedir a la residència europea si s'inverteixen més de 500.000 euros en el mercat d'hàbitatge, posant la catifa vermella als actors globals que han contribuït a l'elitització de les ciutats. El retorn positiu per a la població, tant en el cas del camp com de la ciutat, resulta difícil d'identificar. Així doncs, per què les administracions insisteixen en la importància de la inversió privada? Per què els partenariats públic-privats es presenten com la salvació per a garantir els nostres drets socials? Per què la injecció de capital públic al sector privat no s'està aprofitant per refer estructures de propietat pública tant en l'àmbit distributiu com el redistributiu? Per què si es rescaten empreses, l'Estat i/o les Administracions públiques no condicionen aquest "rescat" a recuperar o ampliar recursos i béns de propietat col·lectiva? Per a què s'aprofiten les crisis i per a qui?

participació i presa de decisions democràtiques. Per sort, els moviments i col·lectius que lluiten a diari per defensar una vida en dignitat continuen dempeus denunciant el desballestament d'estructures públiques, territoris i medis, defensant la cobertura col·lectiva de necessitats que ens afecten col·lectivament o els béns comuns. On cada petit gra de sorra per a treure els drets fora del mercat, venint d'on venim, pot ser un altre gra de sorra per reflexionar cap a on estem anant, on creiem que necessitem anar, com i amb quins mitjans.